

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 28.

Lördagen den 14 September

1844.

Om comparativ språkforskning och dess betydelse för speciell philologi.

Då man med språkforskning förstår ett på vetenskapligt sätt företaget sökande efter de inre lagarne för ett språks utbildning, så är det klart, att wi härvid icke kunna lemna alldeles ur sigte de olika åsigtter, som gjort sig gällande i afseende på sjelfwa språkets ursprung. Det är då en bekant sak, att dels redan hos de gamle, dels och senast i Tyskland under senare hälften af förra århundradet en allvarsam strid blifwit förd derom, huruwida språket war en omedelbar skänk af gudomen, eller en menniskoförståndets uppfinning. Den förra åsigtten har sin enkla wederslägning deri, att, då Gud ställde menniskan öfwer de ofskälige djuren, så bestod hennes företråde just deruti, att hon icke såsom dessa fick wisa naturliga, instinctartade färdigheter, utan att hon fick förnuft, hwarmed war förbunden en drift till oändlig, fri utveckling och en förmåga att sjelf skapa sin psykiska werld. Den andra åsigtten, att språket skulle vara en rentaf mensklig uppfinning, jemförlig t. ex. med skrifkonsten eller boktryckerkonsten, är ännu mindre antaglig, än den förra. Språkets nödwändighet är af menniskanaturens beskaffenhet en gång för alla så betingad, att det omöjligt kunna bero på tillfälligheten af ett klyftigt hufwuds infall, om det skulle komma till eller icke. Ty såsom ett sinnligt-förnuftigt wäsende har menniskan ett oafwisligt behof icke blott att meddela andra sina tankar, utan äfwen att för sig sjelf bringa dem till klarhet och fullt medwetande. Den åsigt af språkets tillkomst, hwarmed Herder i sin pris-skrift öfwer detta ämne framträdde redan år 1770, synes sålunda vara den enda rätta, nämligen: att saken endast så wida är på ett wärdigt sätt gudomlig, som den är mensklig, eller, med andra ord, att denna förmåga att tän-

ka, som Gud gifwit åt släktet, såsom dess psykiska företråde, då den wille träda ut i werksamhet, fann de nödiga hjelpmedlen för sitt framträdande färdiga till bruk, likwäl icke så, att sjelfwa orden lågo färdigbildade till hands på tungan, men så, att då själen wille utandas sin inre fullhet, andedrägten liksom af sig sjelf förstärkte och formade sig till de ljud, hwaraf språket består. Denna act war således en halft medweteten, halft omedweteten; och deraf wisar sig också på annan wäg haltlösheten af det påståendet, att språket wore en menniskas uppfinning, som genom öfwerenskommelse öfwer gått till de mångas egendom. Men å andra sidan är härvid nödigt, att gifwa akt på de stora skillfaktigheter i kroppens organisering, i ansigtets form och färg och i hjernans utbildning, som inom sjelfwa menniskosläktet förekomma och som constituera de så kallade menniskoracerna, emedan just dessa olifheter, och således de af dem, som stå i mera direct förhållande till den psykiska werksamheten, innehålla den enda naturliga förklaringsgrunden till det fenomenet, att språket icke blifwit blott ett, såsom det med hufwudsfalligen enahanda psykiska anlag synes hafwa bort blifwa, utan flere. Att dessa flere likwäl i hufwudsaken skulle innehålla samma grunddrag, samma ursprungliga byggnad, är redan för en ytlig betraktelse sannolikt; och denna sannolikhet har man, så widt saken rör de mest bekanta och mest utbildade mensklige tungomål, med tillhjelp af en först i senare tider på allwar anlitad så kallad historisk och jemförande språkforskning funnit så bestyrkt, att man såsom gemensam utgångspunkt för alla dessa uppställt en så kallad **Indo-Germanisk** språksam, som åter skall hafwa sönderfallit i 5 språkfamiljer, näml. 1) **Sanskrit** eller **Forn-Indiska** språket; 2) **Zend**-språket, eller egentligare **Medisk-perisk**, hvars äldsta och renaste dialect är **Zend**. 3) **Grekiskan** och **Latinet** (hwilka man på den-

na wäg funnit böra betraktas såsom syffonspråk) med sina filialspråk Ny-Grekiskan och de så kallade Romaniska språken. 4) Slaviskan, dit Ryska, Polska, Böhmiska, Serviska, Preussisk-Litthauiska och Lettiska höra. 5) Germaniskan eller Tyskan i widsträcktare mening, hvars äldsta dialect är Göthiskan.

Med förutsättning nu af alla dessa språkfamiljers ursprungliga identitet har den såfallade comparativa språkforskningen företagit sig större eller mindre delar af fältet, för att uppsöka den mestabels blott i dunkla erinringar ännu i språken fortleswande förwandtskapen. Föga betänkligt och till och med såsom oumbärligt wisar sig härwid jemförandet, så länge det håller sig blott inom en wis språkfamilj och sysfellsätter sig med de mera dialect-artade egenheterna och skilfaktigheterna, som utmärka individerna af familjen, enär på ett sådant mindre område ursprungets gemensamhet merändels låter historiskt bewisa sig. Af denna beskaffenhet är Grimms jemförande språkforskning inom det Germaniska området och Raynouards inom Latinet's filialspråk (Romaniskan, Fransyskan, Spaniskan, Portugisiskan och Italienskan). Mera storartad men på samma gång äfwentyligare framstår åter språk-comparationen, då den icke nöjer sig med jemförandet af de särskilda dialecterna af en wis språkfamilj, utan omfattar både språkfamiljernas förhållande inbördes och till den gemensamma stammen. Till denna swindlande höjd har först Franz Bopp, född 1791 i Maynz, Professor wid Universitetet i Berlin wägat drifwa saken.

Wi wilja nu efter denna korta exposition af språk-jemförandets både tillkomst och närwarande ståndpunkt framkasta en och annan betänklighet, som naturligen erbjuder sig särdeles wid sistnämnde art af språk-comparation.

Äfwen med antagande af språkets, eller, då de nu en gång blifwit flere, af språkens naturliga uppkomstfätt, så som wi ofwan antydt det, förmedelst menniskan meddelade psykiska och fysiska anlag, måste wi dock, enär frågan, så snart den börjar befatta sig med det factiska af saken, ej widare får behandlas blott i allmänhet, fästa uppmärksamheten derpå, att i olika språk röjer sig en mycket olika ålder och att öfwerhuswid språkens ofwannämnde tillkomstfätt ligger långt före all historia. Widare: att allt jemförande numera och all språkforskning ej kan behandla något

*) Se Ausführliches Lehrbuch der deutschen Sprache, von Dr J. C. U. Heyse. Einleit.

annat språk, än det hwarpå skriftliga urkunder förefinnas och ej från äldre datum, än den, hwarom dessa urkunder wittna. När nu de äldsta skriftliga urkunder för olika språk gå olika långt tillbaka i tiden och det är en allmänt känd sanning, både att nationer finnas, som ej ega någon litteratur och att de, som ega en sådan, litwäl egde ett språk långt förr, så wisar sig häraf tydligen, att de olika språken, som antagas härstamma från ett gemensamt ursprung, på mycket olika tider lösröft sig från moderstammen, kanske liktidsigt och i sammanhang med stora förhistoriska folkvandringar, och derefter någon tid undergått en ny bildningsprocess, åtminstone wid öfvergången till skriftspråk, wäl i någon mån med bibehållande af från moderstammen en gång gifna impulser, men att de också nästan i alla wäsentliga omständigheter, på samma sätt som wid språkens ursprungliga tilldaning, på ett för det särskilda folket egendomligt, fritt skapande sätt utbildat sig. Och detta så mycket mer, ju mindre bandet af ett genom skrift fixeradt bruk hämmade den fria driften i sin werksamhet; och ju mer på grund af det särskilda folkets lefnadsfätt, omgifningar och boningsplatsens klimatiska förhållanden hela det tankewerld blef en helt annan, än den före affsiljandet warit. Så mycket är nämligen afgjort, att språket är mätaren af en nations psykiska utbildning, likasom redan Plato insåg, att tanken och ordet woro ett och detsamma, blott med den skillnad, att ordet war den hörbara tanken, eller, såsom han sjelf uttrycker sig, ordet är tankens ur munnen med ljud utgående flöde. Men nu kan ej en enskilt menniska sägas hafwa alldeles samma bildning, samma tankewerld, som en annan, ännu mindre kan detta sägas om två nationer. De komma hwar och en på olika sätt och i olika ordning till sina psykiska tillhörigheter. Sålunda, för att upplysa detta med några exempel wisar latinska ordet *radices* begagnadt tillsammans med *montis* en helt annan uppfattning, än till exempel det swenska *bergets fot*, ehuru begge bära en ursprunglighetens pregel, såsom wittnande om en tid, då äfwen den organiska naturen för ett poetiskt natursinne lifwade sig, blef kött och blod, eller åtminstone blef planta. Så wittna Sanskrits *pādapa* och *anghripa*, som egentligen betyda *fotdrickare* (den som dricker med foten) men användes, såsom bildligt uttryck för träd om en helt annan physicalisk tankefrets, än något annat språk, äfwen med den största bildliga rikedom. Så wittnar Sanskrits-ordet *pādāmula* (*fotrot*, begagnadt såsom

bildligt uttryck för häll) om en under fortgående utbildning tillgripen motsatt method, att låta den högre organisationen bildligt betecknas med ett uttryck lånadt från de lägre organismernas spher, liksom Sanskrits ordet *pantśchagākha*, som egentligen betyder femgrenig, men också nyttjas såsom bildlig beteckning för hand. Så då i Sanskrit finnas 26 särskilda ord, som betyda watten, i Arabiskan ett större antal, som betyda lejon, så wisar redan denna större rikdom i en wisig riktning national-tankens allmänligare hänvändande åt ett wisigt håll, hwartill i andra språk inom andra områden finnas motsvarigheter, som på samma gång blifwa — skiljaktigheter. Här af är då också gifwet, att ett språk växer till i mån af nationens utwidgade psykiska tillgångar eller i mån af det större omfånget af de ting, hwarmed nationens intelligentia kraft sysselsätter sig. En nation således, som utmärker sig för uppfinningar, skall också på samma gång få sitt språk rikadt på ett alldeles egendomligt sätt; och ehwad som hos ett folk förefinnes, som icke är alldeles likartadt med hwad, som finnes annorstädes, skall också i språket få sin för detta folk egendommiga beteckning. Återstår således de en gång för alla gifna, af konsten oförändrade naturproducterna och hwad annat, som redan för den första människan kan hafwa wisat sig på enahanda sätt, som det i dag wisar sig för oss, såsom det område, inom hwilket gemensamheten i stort bör kunna röja sig, ehuru den äfwen här kan, såsom wi till en del redan sett, betydligt modifieras genom olika uppfattning. Samma modification kan på nära håll skönjas i följande sammanställning: swenskan med sitt kallare klimat gör träd till ett neutrum, och tänker wäl derwid ursprungligen mindre på dess lefwande skönhet, än på dess nyttighet, då det blifwit fälldt, till byggnadsmaterial eller till bränsle. Redan Tysskan skiljer dessa båda elementer och låter så mycket af trädet, som swenskans tankegång deri sett, förblifwa neutrum (*das Holz*), hwar emot det växande, lefwande, organiska trädet är masculint (*der Baum*).

När nu gemensamheten flera språkfamiljer emellan på naturlig wäg wisar sig närmast tillhöra den oförändrade naturens område, så wida den skall wara sann, emedan blott så mycket i språket, ehuru med wisä undantag, på likadant sätt tillkommit, torde det wara på sin plats, att något närmare anwisa sättet, huru denna gemensamhet kan hafwa bildat sig. I det fallet antages någorlunda allmänt, att i alla språk haf-

wa de begrepp, som hemtas från ljudande föremål, erhållit en dessa naturljud återgifwande beteckning. Dessa borde då närmast likna hwarandra inom hwarje språkfamilj särskilt och till och med språkfamiljerna emellan. Till någon del är det wäl så, men till största delen annorlunda. Swenska verbet *blåsa*, Tysska *blasen* och Latinska *flare*, (ty en omslutning inom samma organ, som emellan b och f må icke förwäna oss) hafwa en tydlig motsvarighet i bildning, fastän under språkets fortgång en och annan function af det swenska och det latinska ordet kommit att i tysskan lösflita sig och fått ett särskilt uttryck uti *wehen*. På samma sätt förhåller det sig med swenska *wind*, tysska *Wind*, fransyska *vent* och latinska *ventus*; men längre än till 5 a 6 särskilda uttryck sträcker sig motsvarigheten icke, i fall man går utom en wisig familj. Inom familjen deremot anträffas långt flera: såsom då för de wid på 100 särskilda uttryck tysskan har för olika arter af ljud nära nog full motsvarighet igenfinnes i swenskan. Det är således tydligen för mycket begärdt, att hela orden, äfwen inom detta område, wore det också blott i sina wäsentligaste delar, skulle träffas enahanda flera språkfamiljer emellan. Deremot är här mera att ge aft på de grupperingar af bokstafsmaterialet, som i särskilda språk synas karakterisera särskilda arter af begrepp och att jemföra dessa inom olika språk med hwarandra. Sådana bokstafsgrupperingar äro swenskans *tw*, med sina motsvarigheter, näml. i tysskan *zw*, i latinet *du* o. s. w., som i alla tre språken uttrycka wäl en genomgående *twähet*, men tillika en *twähet* af sinsemellan stridiga elementer, ej så märkbar i sjelfwa exponenten *twä*, *zwey*, *duo*, som i deras afledningar *twedragt*, *tweka*, *twisla*, *twista*; *zweitracht* *zweifeln*, *Zwist*; *bis* och *bellum* (för det äldre *duis* och *duellum*) *dubito*, *dubius* o. s. w. Af samma art är *st* i *stā*, *ställa*, *stilla*, *stadna*, *stadga*, *stark*, *stam*, hwilket åtminstone i de mest karakteristiska dragen träffas enahanda i latinska *stare*, grekiska *ίστάει*, Sanskrits *sta*, engelska *stand*. Besynnerligt nog har fransyskan ej något med dessa radicalt beslägtadt ord för *stā*, eller rättare har ej ens något enkelt uttryck derför, oaktadt det eger af samma stam deriverade *statue*, *statuer* o. a. *)

*) Likwäl finner jag nu, att *être* i sin äldre form *estre* (jemf. *état* med det gamla *estab*) är alldeles samma ord, som romaniskans, spanskans och portugisiskans *estar* samt italienskans och latinets *stare*, hwilket i fransyskan wore sig genom en språkbrukets nyck eller genom nörming kommit att i betydelse motswara *esse*, *essere*.

Sådana bokstafsgrupperingar gifwa, då de anträffas inom ett enskilt språk, ett slags clay för detta språks utvecklingsgång och gifwa tillika, då de anträffas inom flera språk, en anvisning huru widt man bör räkna på motsvarighet, nämligen att denna sällan sträcker sig till hela ord, utan oftast endast till det karakteristiska bokstafsmaterialet. Ware detta sagdt särskilt för att erinra, att ett enskafactum, som wisar en stenbar likhet i twenne språk, endast såwida får antagas såsom ett verkligt slägtdrag, som radicalt beslägtade former både inom det ena och det andra språket låta förewisa sig. Sålunda kan en jemförelse mellan swenska ordet *gata* och sanskrits *gati* (gång, wäg), äfwen om willföret på sanskrit-sidan är uppfyllt t. ex. förmedelst en möjligen förhandenwarande stam *ga* (*gå*), endast då leda till något resultat, om det låter bewisa sig, att ordet *gata* i swenskan står i ett lika direct förhållande till swenska ordet *gå*. Ty att enskilda deriverade former skulle bibehållit slägttycke, wore wäl någongång möjligt, äfwen utan att stammen följt med, eller oaktadt den i någotdera språket redan dödt ut; men någon säker ledtråd för jemförandet finns i sådana fall icke.

Att nu detta karakteristiskt-radicala bokstafselement i olika språk dels kan få en något olika ställning, dels kan utbytas mot andra bokstäfwer af samma organ, är en af de första iakttagelser, man har tillfälle att göra wid språkjemförelser. Jag will praktiskt wisa detta, då jag till jemförelse uppställer latinska ordet *primus* och swenska *först*. Se wi nämligen noga på det swenska ordet *först*, så finna wi med lätthet, att det är desamma som *förest*, d. ä. som är mest före, således skiljer sig från *främst* (som dermed också ofta sammanställles t. ex. i talesättet *först* och *främst*) hufwudsakligen deri, att i detta närmast ligger blott den absoluta framheten d. ä. framstäendet, t. ex. bredwid annat, som ej är så långt framme, hwaremot i *förest* en relation af elementer, som äro mer och mindre före hwarandra, uttryckes. *Först* har således till sin positivt adverbiet och præpositionen före, motswarande tyfka *vor*; och i ett likadant förhållande står till det latinska *primus* præpositionen *præ*, hvilken både till formen och till tanken obetydligt nuanceras genom *pro*. Detta *pro* måste tagas med i beräkningen, emedan spår till en likadan metathes, som i swenskan och tyfkan är genomgående, redan der röja sig. Wi erinra här blott om *porrigo*, *porrectus*, *portendo*, *porricio*; och finna här förmedlingslänken mellan det la-

tinnska *pro*, det tyfka *vor* och det swenska före. Detta är nämligen en tänkbar och naturlig öfvergång af labialen *p* till labialen *f* eller *v*, likasom metathesen *ro* till *or*, då den wisade sig redan i latinet såsom möjligt, ej bör förwäna oss på det germaniska området. Betänkligare åter och alltför litet begränsad wisar sig redan här det der stora språkjemförandets princip, såsom t. ex. hos Bopp, då han i sin *Vergleichende Grammatik des Sanskrit, Zend, Griechischen, Lateinischen, Slavischen, Litthauischen und Deutschen* uppger, att för sanskrits bokstafsljud *tsch* och *dsch*, hvilka i latinet och grekiskan icke hafwa någonting motswarande, skall man i beslägtade språk hafwa att wänta: 1) *Gutturaler*; dernäst 2) *Labialer*, i anseende till dessas förwandtskap med gutturalerna (?); vidare 3) *t-ljud*, då efter uttalet gombokstafwernas första element är ett *t* eller *d*, slutligen 4) *hwäsljud*, såsom det sista elementet af de i denna class innehållna bokstäfwer. Räkna wi nu detta tillsammans i afseende på latinet, så finna wi, att i detta språk enligt Bopp 1) alla *gutturalerna* (*g*, *c*, *q*, *ch*, *x*); 2) alla *labialerna* d. ä. *b*, *p*, *ph*, *f*, 3) *t-ljud* och detta kan icke betyda annat, än lingualerna *d*, *t*, *th*, *z* och slutligen 4) *hwäsljudet* *s*, skulle kunna motswara ett enda sanskrits bokstafsljud *tsch* eller *dsch*. Lägger man nu till gutturalerna den gutturala spiritus *h*, till labialerna den labiala spiritus *v*, samt utomdes *m*, som om man ser på organet, hwarmed den uttalas, lika säkert är läppbokstaf, som någon af de öfriga; och till tungbokstafwerna slutligen *l*, *n*, *r*, och den linguala spiritus *j*, som lika säkert höra hit, så fins i hela latinska alfabetet ingen enda consonant, som man icke skulle kunna wänta såsom motswarande de sanskritiska bokstafsljuden *dsch* och *tsch*. Får man göra regeln för jemförandet så wid, att hela det ena språkets consonant-förråd tagas i beräkning såsom den möjlige motsvarigheten till ett eller två bokstafsljud, följaktligen också till en eller två bokstafsfigurer i det andra språket, så blir jemförandet wisserligen alltid möjligt, men regeln — har upphört att wara regel. Att försarandet sålunda är regellöst, torde redan af detta enda exempel wara ådagalagdt.

Men hwad som hittills wisat sig af språkjemförandet i stort, har dock hållit sig inom de gränser, wi ofwan derät anwisat, nämligen det radicala bokstafsmaterialet, fastän med mycken godtycklighet i tillämpningen. Men språk-comparatörerna och särskilt Bopp stannar wist icke der. Han sträcker jemförandet äfwen till det formella i språken, till nominal- och verbal-

flexionen, till den senare på grund af en mycket frap- pant snarlikhet mellan både sanskrit, grekiskan, litthau- skan, fornslaviskan och latinet; till nominal-flexionen åter med mycket såfångt besvär, enär såsom wi längre ned skola se t. ex. sanskrits och latinets nominal-flexion hwilar på helt olika både inre och yttre motiver.

Wi hafwa ofwan antydt, att ett folks språk war mätaren på detta folks intellectuella odling. Detta är likwäl icke så att förstå, som skulle språkets gram- maticaliska bestämhet winna i mån af folkets fortgå- ende kultur. Twertom wisa sig språken i afseende på de grammatiska formernas sinnligt skarpa begräns- ning, så långt wi kunna följa deras historiska utveck- ling, hafwa blifwit steg för steg swagare och charak- terslösare. Detta kan så förklarås, att, då förståndet en gång fått makt med språken — och det formella i språken är förståndets verk, som deri inlägger sina ka- tegorier — så har det upphäft jemwigten mellan det psykiska och det sinnliga elementet i språket, till det senares skada. Studiet af språk, som bära en bestäm- dare ursprunglighetens pregel, såsom t. ex. sanskrit, wi- sar, att de hafwa en mycket i detalj utbildad gram- matik, och uttrycka blott genom en formell nuancering skillnader, som i de mera bildade folkens språk antin- gen rentaf saknas, eller åtminstone blifwit mer eller mindre utplånade. Här af wisa sig, att de mest bil- dade folkens språk hafwa en ofullkomligare grammatik och att samma språk på ett lägre stadium af natio- nens bildning har en fullkomligare grammatik, än då nationen hunnit en högre bildning. Här om bär wårt eget språk vittne, som först nyligen har afslagt de cha- rakteristiska ändelserna om för dat. sing. och omen för dat. plur.; och som, om wi gå till isländskan och ännu längre, till göthiskan, hade sin särskilda ändelse för hwarenda casus; så att, då t. ex. ordet *fisk* numera egentligen ej kan sägas i formellt hänseende hafwa mer än två casus, nominativus (som lånar sin form åt dat. och accus.) och genitivus, så woro i göthiskan så wäl i singularis, som pluralis de 4 egentliga casus karakteristiskt skiljda: nom. *Fisks*, gen. *Fisks*, dat. *Fiska*, accus. *Fisk*. Plur. nom. *Fisks*, gen. *Fiske*, dat. *Fiskam*, accus. *Fiskans*. 3 verbum likaså. Då præsens af verberna numera har en gemensam form för hela singularen och i pluralis endast 2:dra personen skiljer sig från de öfriga, woro i Göthiskan i det när- maste alla personerna formellt begränsade. Till exem- pel derpå må tjena præsens ind. af verbet *läsa*, som i göthiskan heter *liša*, *lišis*, *lišith*, *lišam*, *lišith*, *li-*

sand; och som till och med egde numerus dualis, hwil- ken i alla de yngre grenarne af denna språkfamilj för- swunnit. Ett likartadt phenomén wisa sig, då man jemför latinet med hwad som derur steg för steg ut- bildade sig. Wi finna då, att romaniskan d. ä. tru- badurernas språk, af de särskilda filial-dialecterna wi- sar sig såsom den med ursprunget mest närbeslägtade. Låtom of anställa en jemförelse med det enda latinska ordet *veritas*; i romaniskan hette det *veritat*; fransy- skan behöll i masculinformen ändelsen *at* till ex. *ma- gistrat*, *estat*, *senat*; men i de mot det uppställda exemplet swarande femininerna förvandlades till en början *a* till *e*, alltså: *veritet*, och så småningom aflöstes äfwen slut-t *verité*; spanskan tog den mjukare labialen *b* i stället för den hårdare *t*; sål. *verdad*, *volundad*; portugisiskan likaså, ehuru ej så genomgåen- de och någon gång endast med afseende på slut-t, *vo- luntad* och oftast med tilläggande af ännu ett *e* finale. Italienskan rentaf borttog slut-t och accentuerade i stäl- let slut-a med accent grave; men alla dessa filial- bildningar aflöste flexions-ändelserna för nominernas casus, så att ordet upphörde att tillåta några nuan- cer i sin ändelse, tillräckliga att uttrycka casus-begrep- pets skiljaktighet; ja, de behöllo icke en gång genitivus qvar, hwilken i hela den germaniska familjen genom- gående är karakteristiskt affiljd. Men på samma sätt, som nu latinet tydligen i ursprunglighet står framfö- re dessa sina dotterspråk, och man sålunda, om man går tillbaka från dessa till latinet, både har rätt att wänta och finner ännu i det fullt utbildade latinet en qwarstående större grammatisk bestämhet, förmedelst en ännu icke utplånad casus-flexion, är det också på- tagligt, att det äldre och äldsta latinet, såsom tillhö- rande nationen på en lägre bildningsgrad, skall wisa ännu långt tydligare prof af denna casusbegreppens formella begränsning. Af detta allt sammanlagdt bör det då blifwa klart, att den som will i afseende på formell utbildning jemföra ett mera ursprungligt språk med ett mindre ursprungligt, måste af detta mindre ursprungliga fasthålla just de allra äldsta momenterna, som låta factiskt bestyrka sig; och att han således tyd- ligen begär ett misgrepp, om han arbetar på att i yngre bildningar och annorlunda än förmedelst under- sökningen af sådana historiska öfvergångsformationer, igenfinna den ursprunglighetens pregel, som han söker, och som är den enda, hwilken berättigar till antagan- de af någon inre förwandtskap.

Nu är likwäl förhållandet med Bopp och andra,

som anställa språk-comparationer mellan sanskrit och latinet, att de taga jämförelsepunkterna på den latinska sidan från den period, då folket stod på högsta graden af intellectuell odling, och följaktligen språket, efter hwad wi ofwan sett, förlorat mycket af sin grammatiska fullkomlighet. Och äfwen tillåta de sig samma frihet wid uppgörandet af reglerna för jämförelsen. Sålunda säger Bopp, att utom *a*, *e* och *o* äfwen *u* i slutet af stammarna i latinets 2:dra declination förekommer såsom motsvarighet till sanskrits forta *a*. Här kan man fråga: hwarföre icke också *i*? (t. ex. i *domini*), så hade man fått alla de egentligen latinska vocalerna, att motsvara en enda sanskrits-vocal, på samma sätt, som wi förut wisat, att alla consonanterna skulle kunna hwar för sig motsvara ett enda consonant-ljud i sanskrit. Men förvillelsen kommer deraf, att Bopp icke jemfört språkets äldsta urkunder, hwaraf utan swårighet ådagalägges, dels att hvarken *a* eller *e* kan tillhöra stammarna i denna declination, (likasom äfwen *u* blott genom ett senare missbruk), utan att de måste förwisas till första och femte; dels också att latinska nominal-flexionen i sin helhet hwilar på en ursprungligen constant karakterbokstaf, nämligen i första declinationen på *a*, i andra på *o*, i fjärde på *u* och i femte på *e*; hwaremot den tredje ensam har consonant till karakterbokstaf och både deri och i åtskilligt annat bär de flesta spåren af ursprunglighet. Denna återgång till latinets äldsta period, såsom skriftspråk, är, för att ännu en gång upprepa det, så mycket nödwändigare, som enligt Quinctiliani intyg latinet sedan Numas tid undergått så oerhörda förändringar, att icke ens presterna i hans egen tids-ålder förstodo hwad som just i deras wäg war skrifwet under Numas. Och dessa förändringar bestodo till en ej ringa del i en börjande flexionsändelsernas aflösning, hwilken i vissa fall går så långt tillbaka i tiden, att man endast genom analogi kan sluta sig till formens ursprungliga utseende, såsom till genitiven *ois* i 2:dra declinationen af den analogo och factiskt bewislige genitiven *uis* i 4:de; likasom till genitiven *eis* i 5:te af den halft-analogo och factiskt bewislige öfvergångsformen *aes* i 1:sta, hwilken lika säkert stödder sig på ett ännu ursprungligare *aïs*, som den under språket classiska period antagna genitiv-ändelsen *ae* hwilar på ett föregående factiskt bewisligt *ai*. Hade denna nominalflexionens allmänna analogi, understödd af sporadiska facta från inscriptioner och andra äldre urkunder, (sådana som *aes* i 1:sta de-

clinationens gen. sing. *ai* i dat., *as* i nom. plur.; *oe* i 2:dra declinationens nom. plur., *eis* i dat. och abl. plur.; *uis* i 4:de decl. gen. sing. och *ue* i desj ablativ; *es* ändtligen i 5:te declinationens gen. sing. o. s. w. legat klar för Bopp, då han skref sin Vergleichen-de Grammatik, så skulle han twifwelsutan insett, huru fåfängt försöket war, att utan förmedling wilja bewisa den classiska periodens nominal-flexion i latinet, såsom beslagtad med sanskrit. Men han skulle icke blott hafwa funnit detta, utan på samma gång, som han fann karakterbokstafwens olika beskaffenhet utgöra den genomgående grundskillnaden och så att säga utgångspunkten för den latinska nominalböjningen (att sålunda icke något wacklande mellan *a*, *e* och *o* är i flexionen möjligt), skulle han icke kunnat undgå att bemärka, huru detta förhållande saknar all motsvarighet i sanskrit, der vocalen *a* är i hela nominalflexionen en genomgående karakter. Widare skulle han genom jemförande af adjectiver med full köns-flexion (de på 3 ändelser), hwilkas formbildning rentaf är lånad från substantivernas af 1:sta och 2:dra declinationen, hafwa funnit, huru första declinationen just är den egentliga feminin-flexionen i språket, så snart det feminina i begreppet har så fullständigt utpreglat sig, att det äfwen i beteckningen antagit särskilt form; att deremot 2:dra declinationen på *us* är språkets egentliga masculin-flexion, hwaraf 4:de declinationen blott synes vara en yngre varietet. Och när han jemfört detta nya förhållande med sanskrit, skulle han hafwa funnit, huru der för det första adjectivernas femininer på ett helt annat sätt utbildat sig ur sina masculiner, näml. förmedelst ett flexions-*i*, t. ex. *Mahat* magnus, fem. *Mahati* magna; och han skulle deraf vidare hafwa funnit, huru, om också den i paradigmet för sanskrits 1:sta flexion uppställda ändelsen långt *a* (hwilken utom desj skiljer sig från den latinska deri, att denna har sitt *a* kort) kunde bewisas vara en femininform, twertemot hans eget påstående, att femininum, ehwar det i stam eller ändelse antager en egen karakter, detta sker förmedelst en yppig formens fyllighet, denna feminin-ändelse likwäl icke wore den för språket normala, och således i sanskrit motsvarade ett helt annat dialectiskt och grammaticalliskt behof, än femininändelsen *a* i latinet. Detsamma gäller, äfwen om andra flexioner i de begge språken.

Af hwad som nu wisat sig, äfwen utan att wi gå längre med våra anmärkningar, will det synas öf-

tillräckligt ådagalagdt, att den jämförande språkforskningen, så snart den sträcker sig utöfver historiskt beslågade områden och icke vidare inkränker sig till att tillvägabrinda en förmedling mellan språk-individerna af samma familj, utan befattar sig med hela språkstammen, att den jämförande språkforskningen i det fallet och med denna utsträckning, är alldeles för tidig, så länge ännu icke de särskilda språkgebiten, som jämföras, äro på ett rationellt sätt genomarbetade. Detta har åter hitintills icke, eller åtminstone icke förr, än nu kunnat ske, enär så mången för språkforskningen vigtig mellanlänk först på dessa sista 20 åren blifwit genom Drelli och andra på critisk väg konstaterad. Det är nämligen klart, att förr än för det första sjelfwa det uråldriga materialet, d. ä. de äldsta språkprofwen blifwit critiskt bearbetade och till sin äkt- het bestrykta, och vidare deraf det wederbörliga resultatet för det språk, dit de närmast höra, blifwit omsorgsfullt uttaget, ingen språk-comparation kan komma till wäga, utan en sådan, som hwilar på hypoteser; och som då blir så mycket betänkligare, som, om blott några hypoteser för hwart och ett af de jämförda språken wid en noggrannare pröfning befinnas mindre tillförlitliga, lätteligen hela systemet störta samman. Härmed är också den comparativa språkforskningens förhållande till speciell philologi en gång för alla gifwet och är detta: den comparativa språkforskningen begagnar den speciella philologiens resultat såsom sitt material och är således utan material, så länge icke dessa resultat äro på ett tillförlitligt sätt gifna. En gång för alla är också dermed ådalagd orättmätigheten af de anspråk, hwarmed en stor del af dessa comparativa språkforskare uppträdt, nämligen anspråket, att hafwa nyckeln i sin hand till alla språks alla egenheter. De glömma, att allt, hwad de af de enskilda språken weta, hafwa de lånt af den speciella philologien, och att de sålunda icke kunna gifwa åt denna något igen, som de icke förut af henne undfått. Och detta förhållande dem emellan är så påtagligt, som det är en afgjord sak, att t. ex. en Flora öfwer konungariket Sverige icke kan i de detaljer, som tillhöra en enskilt prowins t. ex. Skåne, göra anspråk på större grundlighet och tillförlitlighet, än t. ex. en special-flora öfwer Skåne. Utomdes ligger i detta den comparativa språkforskningens anspråk en fullkomligen falsk, om också för dem sjelfwa outredd, tankegång. De påstå, att utan comparativ språkforskning kan man icke lära grundligt känna

ett enskilt språk. Men de måste dock medgifwa, att utan förut inhemtad grundlig kannedom af de särskilda språken, som man will jämföra, kan ingen språk-comparation med säkerhet och utan fara för mistag företagas; och inse icke, att de göra sig skyldiga till den motsägelsen: att grundlig kannedom af de enskilda jämförda språken måste både på förhand egas och först efteråt kan winnas; hwilket är orimligt.

(Fortsättning.)

Akademiska Underrättelser:

H:r Biskopen och t. f. Acad. Cancellaren har förordnat:

1:o) Theol. Adjunkten, Prosten och Kyrkoherden S. M. Melin att bestrida Professionen i Dogmatik och Moral-Theologi, under Professorn Dr Neuterdahls fränwaro wid Riksdagen.

2:o) Theol. Docenten E. G. Bring att förestå Theol. Practica Professionen, under Professorn Dr Thomanders wistande wid Riksdagen.

3:o) Historiarum Adjunkten Abr. Cronholm att under instundande termin förestå Professionen uti Kyrk-historia och Symbolik.

4:o) LL. DD. Adjunkten Krook att under Professorn, Led. af R. N. D., Bolmeers fränwaro wid påstående Riksmöte, bestrida LL. DD. Professionen.

5:o) Zoologica Adjunkten Friherre M. W. v. Düben att under den för instundande termin Professorn och Riddaren Nilsson bewiljade tjenstledighet, bestrida Historia Naturalis Professionen.

— Under d. 27 Aug. har Kongl. Maj:t till Professor i Fäderneslandets gällande Allmänna Civil-Rätt wid Universitetet i Lund utnämmt och förordnat Juris Adjunkten derstädes Mag. Fredrik Schrewelius, samt till Professor i Fäderneslandets Administrativa Rätt och National-Ekonomi, wid nämnde Universitet, Juris Adjunkten derstädes Mag. Jacob Lundell.

Notiser:

Till den nyare engelska litteraturens märkwärdigare företeelser hör den af parlaments-lebamoten D'Israeli skrifna romanen: "Coningsby or the new generation." Werkets egentliga roman-del är icke mycket betydande; en Dorylords sonson ättar en bomullsspinnares dotter. Men det öfriga innehållet gör boken wida mera till studium än till tidsfördrifs-lettur: deruti framställas åsigtarna hos det så kallade "young England," ett parti, som nu småningom bildar sig och anser en-

gelska konstitutionen, särdeles sedan reformbilden och Whigpartiets och de konservativa's sednaste konstitutioner, för i grunden bristfälligt. Detta nya England bildar raka motsatsen mot det unga Tyskland. Engelska konstitutionen gäller för det såsom en venetianisk, Konungen såsom Doge, Lordernas hus såsom de tiös Råd: icke underhus skall vara det, som regerar allsmäktigt, man måste weta hvad man will och under uttrycket: conservative principles, förstå de flesta ingenting och weta ej hvad som skall konserveras. En omvältning förestår, emedan de arbetande klasserna, medelståndet, finna alltför litet deltagande. Katolikerna måste blifwa behandlade mera rättwist, utan att man derföre på något sätt befordrar deras religion. Konungen måste hafwa makten, Kyrkan bilda folket, Pressen skall ersätta Parlamentets makt, i hvars ställe, om ännu en myndighet är af nöden, ständer borde tråda. Folkets stättebewilling är en willa. Englands nationalkarakter skall hålla landet uppe. Detta äro några antydningar om det unga Englands tänkesätt, hvilka D'Israeli widlyftigt framställer, hwarwid äfwen är att märka, att mestadels verkliga personer förefomma under fingerade namn (Beaumontier t. ex. är Belvoir, Hertigens af Rußland residens). I det hela will man närma England till den preussiska författningen, will i allt fall göra det till en monarkisk stat, en äfigt som griper mycket omkring sig i England och de yngre i Tyskland, mycket resande Engländerne söka ej, såsom de fransyska narrarne, att smitta, utan hemföra tyska idéer till sin ö. Så lemnar detta verk en slags historia öfwer de sednaste parlamentariska krigen och uttalar tillika äfgifter, hvilka i allt fall tillräckligt ådagalägga hvars andas barn författaren är; han har walt romanformen, för att sammanbringa personer. Märkwärdigt är det, att Englands nya generation hänger efter sådana planer, och att Jörk, i första bandet just anför studenterna i Eton, Oxford och Cambridge såsom hufvudpersoner. John Rusell och Peel äro de enda statsmän, hvilka han ställer särdeles högt. De som intressera sig för en sådan utveckling böra gå till själwa originalet, en öfversättning är i behof af mycken sorgfällighet; fabrikarbete duger här platt icke. Men boken är också att rekommendera åt statsmännen: mycket lärorikt och nytt står deri, ty i England, som i så många affeenden så nära angår oss, gestalta sig helt andra förhållander, än man förefinner i våra tidningsblad, hvilka på sin höjd skrifwa loftal öfwer Daniel O'Connell eller meddela en engelsk Polichinells wissserligen goda qwidheter — ting, öfwer hvilka man i England en liten sund skrattar. På det andiga och kyrkliga området föregå der ting, som sola hafwa stor inwerkning på Englands, det ännu alltid sunna och friska landet, framtid; fogar man dertill den stora andiga och kyrkliga gäsningen i Frankrike, så infer man lätt, hvilka betydande och intressanta händelser förestå. På en gång skall det heja: "Hwaras kommer det? Wi hafwa ju alls icke läst något derom?" Och det kommer deraf, att hward som bullrar på ytan och uppdrifwer bubblor, är ingenting och icke berör nationernas kärna. Så faller snart Orienten öfwerända, så lyftes Frankrike kanske af en pånyttfödelse, så erkänna öfwerallt folken förr eller sednare nödwändigheten af en kraftig monarki — huru allt detta förberedes, i stillhet utvecklar sig, i anbanom slår rötter. — derom läsa de flesta ingenting i deras tidning, oaktadt det kunde vara sagt utan censurförhinder. En sådan upplösning erbjuder det här omsfärdade arbetet af D'Israeli (den-

ne skriftställares fader är också känd såsom en snillrik literatör), äfwen som öfwerhufwud af den engelska literaturen är mycket att lära, då den ej hängifwer sig åt den fransyskas tokeri och excentriciteter. (S. C.)

Ryssland. Enligt Ministerns för allm. undervisningen redogörelse öfwer tillståndet inom hans ministerium under loypet af förlidet år 1843 räknade rysska rikets 6 univ. skolor till sammans 2966 studenter, hwaraf S:t Petersburg 557, Moskau 836, Charkow 410, Kasan 359, Dorpat 484, Kiew 220. Med univ. skolorna räknade elftwa läro-districter i 2153 högre och lägre läroanstalter 172,855 lärjungar. Af dessa läro-districter äger det sednast bildade, det Warschauiska, de flesta läroanstalterna och det första antalet lärjungar, af de förra 1302, af de sednare 72,260. Sparsamast utrustadt med så det ena som andra är Sibiriska läro-districtet med endast 28 skolor och 1180 lärjungar. Antalet af privat-läroanstalter belopp sig i hela riket till 562; 80 nya sådana uppfodo nämnda år. Dessa skolor stå under ministeriets beständiga uppsigt. Öfwer de i begge hufvudstäderna bestående föra Akademiker och Profesorer, är ligen werlande efter ministerns bestämmande, tillsynen. På tillsynelse från högre ort har ministeriet nyligen börjat taga i ifrig omwårdnad den quinliga bildningens fullkommande, för nämligen i de wessra guvernementerna (de polska, der stitigt arbetas på rysska språkets utbredande). — Af de i S:t Petersburg beständiga Biblioteker äro endast två offentliga, Regeringen tillhöriga, tillgängliga för publiken: det stora fordna Jalustiska (446,021 band och 17456 manuskript), till första delen taget från Polen, och Rumänjowiska (31,450 band), stiftadt af afidne riks-kanslern Greshne Rumänjow. Enligt en 1836 utfärdad kejserlig befallning äro i landets guvernementer och krets-skäder boksamlingar anlagda till begagnande för alla folkskolor. — Af de i riket för närwarande bestående 13 lärda och literära sällskaper hafwa wisat sig såsom de werksammasse för de deras tendens äliggande ändamål, det för historia och antiquiteter i Moskau, det naturforskande derstädes, de i Dnessa och Riga för lokal historia och antiquiteter, det i Mitau för wetenskap, literatur och konst.

Tyskland. En nyligen utkommen bok af Züricher Stats-rådet och Professorn Joh. Caspar Bluntschli, benämnd "Physiologische Studien über Staat und Kirche" gör mycket uppsende och är rik på nya och originella idéer. — Prof. Gessler, den nordtyske publicisten, ämnar inom kort utgifwa en "europäisches Völkerrecht." Hans grundliga och i hela Tyskland högt skattade processualiska arbeten och hans publicistiska tillfällighetskrifter berättiga till den förwäntan att den nu lofwade nya boken blir utmärkt. — Twenne skrifter rörande Carl XIV Johan hafwa nyligen i bokhandeln blifwit synlige, den ena med titeln: Karl XIV Johann von Schweden in seinem öffentlichen und Privatleben und Wirken. Nach Quellen und den besten Geschichtswerken dargestellt von Karl Grose. 4 Hefte mit 4 Abbildg.; den andra benämnd: "Politisches Vermächtnis Seiner Majestät des verstorbenen König von Schweden Carl Johann. Enthaltend bisher unbekannte Originaldocumente in einige Briefen, Notizen, Reden etc., dem deutschen Herausgeber mitgeteilt von dem hohen Verstorbenen. — Prosten Wieselgrens bekanta bok emot brännwinet har utkommit i Hamburg öfversatt af J. D. Runge. En anmälan i en tidning derstädes begynner med följande vers:

Die Schweden, die noch vor 200 Jahren
Europa's größte Helden waren,
— Doch wenigstens sich dünkten, es zu seyn —,
Die sungen endlich an und tranken Branntwein.
Da war's gescheh'n — —

Nr 29 af denna Tidning, utgifwes Lördagen d. 28 September.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1844.

